

Vergaderjaar 2011–2012

31 923

Inwerkingtreding van het besluit van 30 juni 2010, houdende wijziging van de overgangstermijn voor het verbod van het houden van legkippen in verrijkte kooien (Stb. 2010, 284)

E

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 2 december 2011

De regering heeft met belangstelling kennis genomen van het voorlopig verslag van de vaste commissie voor Economische Zaken, Landbouw en Innovatie met betrekking tot het voorstel van wet, houdende de inwerkingtreding van het besluit van 30 juni 2010 inzake de wijziging van de overgangstermijn voor het verbod van het houden van legkippen in verrijkte kooien.

In het hierna volgende zal worden ingegaan op de vragen zoals die zijn gesteld door de fracties van de PvdA, GroenLinks en de PvdD.

PvdA

Investerings in de sector

Volgens de PvdA-fractie raakt de regering met het verschuiven van het verbod op de verrijkte kooi naar 1 januari 2021 onder andere de innoverende ondernemers («first movers»). Zij komen volgens de PvdA fractie vanuit het principe «afpraak is afspraak» in de problemen, omdat zij reeds geïnvesteerd hebben en in een concurrentieachterstand komen.

De leden van de PvdA-fractie vragen hoe de regering met deze ondernemers wenst om te gaan en hoe de regering het verschuiven van het verbod vanuit hun invalshoek beoordeelt. Ook wordt gevraagd of de geloofwaardigheid van de regering hierdoor niet wordt aangetast.

Ten aanzien van het verbod op de verrijkte kooi is voor een groep van 30 bestaande legpluimveebedrijven, die voor 18 april 2008 al hebben geïnvesteerd in verrijkte kooien of onomkeerbare beslissingen hebben genomen, een overgangstermijn vastgesteld. Een overgangstermijn voor deze groep bedrijven is gewenst omdat zij bij hun investeringsbeslissing destijds zijn uitgegaan van de toen vigerende regelgeving. Deze «*first movers*» hebben vroegtijdig geanticipeerd op de (Europese) normen voor de kooihuisvesting zoals die na het verbod op de legbatterij per 1 januari 2012 zouden gelden en waren op dat moment zeker als voorlopers te beschouwen. Het opnieuw moeten aanpassen van de stalinrichting aan de

eisen van de koloniehuisvesting zou hen onevenredige economische schade opleveren.

Een verschuiving van de overgangstermijn van 2017 naar 2021 heeft voor hen juist tot gevolg dat zij meer gelegenheid hebben hun investeringen terug te verdienen. Voor de overwegingen ten aanzien van de overgangstermijn verwijst ik verder naar twee brieven van de toenmalige Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit uit 2008 (Kamerstukken II 2007/08, 28 286, nr. 213 respectievelijk Kamerstukken II 2009/10, 28 286, nr. 248). Na het in werking treden van het gewijzigde Legkippenbesluit 2003 is huisvesting van legkippen in Nederland mogelijk in de koloniehuisvesting, scharrel- en voliëresystemen en vrije uitloopssystemen. Dit uiteraard behoudens de overgangstermijn voor de hierboven omschreven gevallen voor de verrijkte kooi. De keuze voor een huisvestingssysteem is aan de pluimveehouder en wordt onder andere beïnvloed door de marktperspectieven voor kooieieren en eieren uit alternatieve huisvestingssystemen, de locatie van de bedrijven en het kunnen verkrijgen van de benodigde vergunningen. Het instellen van een overgangstermijn voor een beperkte groep bedrijven met verrijkte kooien heeft tegen deze achtergrond geen gevolgen voor de concurrentiepositie voor innoverende bedrijven die scharrel- of vrije uitloop-eieren produceren.

De leden van de PvdA-fractie vragen voorts hoe de regering het investeren in nieuwe diervriendelijke concepten en systemen in deze sector wenst te bevorderen.

De regering ondersteunt door middel van investerings-, fiscale en garantieregelingen diervriendelijke stal- en houderijsystemen, die naast dierenwelzijn en diergezondheid ook goed aansluiten bij andere maatschappelijk belangrijke thema's als milieu en landschappelijke inpassing. Het gaat hierbij om steunmaatregelen op basis van het GLB, fiscale regelingen zoals MIA en VAMIL voor de veehouders die voldoen aan de Maatlat Duurzame Veehouderij en de Garantstelling Landbouw.

Ook vragen de leden naar de mogelijkheden om de innovatie in deze sector verder aan te zwengelen alsmede naar de beoordeling van de reeds ontwikkelde diervriendelijke stallen zoals het «Rondeel».

Met financiële ondersteuning van het ministerie is het herontwerptraject «Houden van Hennen» uitgevoerd. Dit heeft geleid tot twee innovatieve integraal duurzame stalontwerpen voor de legpluimveehouderij voor consumptie-eieren, waaronder het Rondeel. De eerste praktijkversies van deze innovatieve systemen zijn gerealiseerd. De verdere uitrol is mede afhankelijk van de vraag vanuit de markt en de consument. Daarnaast is recent een herontwerptraject afgerond, gericht op de ontwikkeling van een innovatief ontwerp voor de huisvesting van legkippen die eieren produceren voor de eiproducentenindustrie. Het kabinet ondersteunt verder de ontwikkeling van nieuwe innovatieve duurzame legpluimveehouderijsystemen door onderzoeks- en innovatietenders (de zogenoemde SBIR, Small Business Innovation Research).

Kleingruppenhaltung

De PvdA-fractie geeft aan dat momenteel in Duitsland een debat wordt gevoerd over de «Kleingruppenhaltung», de koloniehuisvesting.

Zij vragen of de regering op de hoogte is van de inhoud van dit debat en of het waar is dat zowel de consumentenorganisaties, de retail en de dierenwelzijnsorganisaties zich keren tegen de

introductie van de «Kleingruppenhaltung». Ook vragen zij of de regering kan aangeven welke richting het politieke debat uitgaat.

Ja, de regering is op de hoogte van het debat dat op dit moment in Duitsland wordt gevoerd over de koloniehuisvesting. In Duitsland is het al sinds 1 januari 2010 alleen toegestaan legkippen in kooien te houden die voldoen aan de eisen van de koloniehuisvesting. Diverse legpluimveebedrijven in Duitsland hebben de afgelopen jaren geïnvesteerd in de koloniehuisvesting. Dit betreft ongeveer 15% van het totaal aantal legkippen. Na de omschakeling is begin 2011 de Duitse regelgeving ongrondwettig verklaard door het hoogste Duitse gerechtshof vanwege een vormfout. Duitsland heeft besloten de betreffende regelgeving niet te repareren, maar is van plan om de koloniehuisvesting als zodanig te gaan verbieden. Dit is mede ingegeven door de afnemende vraag naar deze eieren door supermarkten en een aantal eiproducentenfabrieken. Daarnaast is er vanuit de Duitse dierenbeschermingsorganisaties veel druk uitgeoefend op afschaffing van deze vorm van huisvesting. Het Duitse parlement heeft echter een nieuw voorstel van de regering voor een verbod met een uitfaseringstermijn tot 2035 verworpen. Omdat de bestaande regeling eind maart 2012 ophoudt te bestaan, betekent dit dat er vanaf dat moment geen formele regeling voor koloniehuisvesting meer bestaat, maar ook geen verbod. Mijn Duitse collega zoekt op dit moment naar een oplossing voor deze ontstane situatie.

Daarnaast vragen de leden van de PvdA-fractie of het waar is dat zelfs de sector in Duitsland op dit moment adviseert om niet meer te investeren in de «Kleingruppenhaltung».

Dit is mij niet bekend.

Tot slot wordt gevraagd hoe de regering denkt om te gaan met mogelijke schadeclaims wanneer de koloniehuisvesting ook in Nederland zal worden verboden.

Op dit moment is een verbod op koloniehuisvesting niet aan de orde en is dus er ook geen sprake van schadeclaims.

GroenLinks

Overgangstermijn

De einddatum voor de overgangstermijn voor bestaande verrijkte en te verrijken kooien voor legkippen wordt verlengd van 1 januari 2017 tot 1 januari 2021 op basis van de motie Atsma c.s. (Kamerstukken II 2009/10, 32 123 XIV, nr. 89).

De leden van de GroenLinks-fractie vragen welke effecten de verlenging van de overgangstermijn op het welzijn van de legkippen zal hebben.

Het verlengen van de overgangstermijn van 1 januari 2017 tot 1 januari 2021 heeft tot gevolg dat op de dertig bestaande bedrijven met verrijkte kooien de legkippen langer in een minder welzijnsvriendelijk systeem worden gehouden in vergelijking met legkippen in alternatieve systemen. Het betreft circa 5% van het aantal legkippen in Nederland.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen voorts of de regering de schade aan het welzijn afgewogen heeft tegen de financiële kosten voor een groep ondernemers en hoe zij die afweging heeft gemaakt.

Vanuit een oogpunt van behoorlijk bestuur en rechtszekerheid heeft de regering een afweging gemaakt tussen enerzijds de gevolgen voor het welzijn van legkippen en anderzijds de economische gevolgen voor de betrokken ondernemers. Een overgangstermijn voor deze groep bedrijven vindt de regering gewenst, omdat zij ten tijde van hun investeringsbeslissing ten aanzien van de stalinrichting zijn uitgegaan van de toen vigerende regelgeving. Deze bedrijven hebben vroegtijdig geanticipeerd op de Europese normen voor de verrijkte kooi en waren op dat moment als voorlopers te beschouwen. Het onverkort opnieuw moeten aanpassen van de stalinrichting op het moment waarop de verrijkte kooi wordt verboden aan de eisen van de koloniehuisvesting zou onevenredige economische schade voor deze categorie voorloperbedrijven met zich meebrengen.

Tot slot vragen de leden van de GroenLinksfractie waarom de overgangstermijn tot 1 januari 2017 onvoldoende is.

In haar brief van 4 december 2008 heeft toenmalig Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit uiteengezet waarom destijds een overgangstermijn tot 1 januari 2021 is overwogen voor het verbod op de verrijkte kooi (Kamerstukken II, 2008/09, 28 286, nr. 248). Een motie van het lid Ouwehand (Kamerstukken II, 2008/09, 31 700 XIV, nr. 106) heeft de regering als reactie hierop verzocht een overgangstermijn in te stellen tot 1 januari 2017. Dit is gebeurd in het besluit van 30 maart 2009 tot wijziging van het Legkippenbesluit 2003. In het kader van de nahanprocedure ten aanzien van dit besluit, is bij motie van Atsma (Kamerstukken II 2008/09, 21 501-32, nr. 347) verzocht om onderzoek naar de schade voor ondernemers. Uit dit onderzoek is gebleken dat met het verlengen van de overgangstermijn van 1 januari 2017 tot 1 januari 2021 voor de betreffende dertig bedrijven bijna € 6 miljoen schade wordt voorkomen. Per bedrijf is dat € 200 000,-. Naar aanleiding van de berekening uit genoemd LEI-rapport is de regering verzocht bij motie van het lid Atsma (Kamerstukken II, 2009/10, 32 123 XIV, nr. 89) de overgangstermijn aan te passen van 1 januari 2017 naar 1 januari 2021. Deze aanpassing heeft plaatsgevonden in het besluit 30 juni 2010, waarvan thans inwerkingtreding bij wet is gevraagd.

PvdD

Dierenwelzijn

Het lid van de fractie van de PvdD geeft aan dat de Commissie van Doorn stelt dat er ingrijpende bewegingen nodig zijn op het gebied van dierenwelzijn.

Het lid vraagt zich af waarom de regering niet de daad bij het woord voegt en zij in ieder geval de verrijkte kooi op een kort mogelijke termijn verbiedt.

De regering komt tegemoet aan de wens van de PvdD. Het verbod op de verrijkte kooi zal zo spoedig mogelijk in werking treden nadat de Eerste Kamer het voorliggende wetsvoorstel heeft aangenomen en het voorstel tot wet is verheven. Als eerder gezegd stelt het kabinet een overgangstermijn tot 2021 in voor een beperkte groep van 30 bestaande bedrijven met een verrijkte kooi die circa 5% van de legkippen in Nederland houden.

Het lid van de PvdD-fractie vraagt zich af hoe de regering een geloofwaardig dierenwelzijnsbeleid kan voeren als zij besluit om miljoenen kippen onnodig lang in een kooisysteem te houden waar al over is besloten dat het verboden moet worden en of dit niet haaks staat op de ambitie van de regering om dierenwelzijn eindelijk serieus te nemen.

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik naar de vraag van het lid van de GroenLinks-fractie ten aanzien van de afweging tussen het welzijn van de kippen en de financiële kosten voor een groep ondernemers.

Het lid van de PvdD-fractie vraagt voorts hoe de regering deze lange overgangstermijn beziet in het licht van de handhaving van het Ingrepenbesluit in de Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren c.q. de Wet dieren?

De regering ziet geen relatie tussen de overgangstermijn voor de 30 bestaande bedrijven met verrijkte kooien en de handhaving van het Ingrepenbesluit. De geldende regelgeving zal worden gehandhaafd.

Vervolgens vraagt het lid hoe de regering dwingende maatregelen wil doorvoeren ten gunste van dierenwelzijn, als zij bij de kans hierop vasthoudt aan een achterhaalde huisvesting.

Uitgangspunt voor het kabinet bij het stellen van normen voor onder andere dierenwelzijn is dat ondernemers op een gelijk Europees speelveld kunnen produceren. Richtlijn nr. 1999/74/EG¹ bevat voorschriften voor kooisystemen en voor alternatieve niet-kooisystemen. Een van de kooisystemen, de legbatterij, is per 1 januari 2012 verboden. Binnen deze kaders kan een ondernemer besluiten in welk type huisvesting hij legkippen wil houden.

Overwegingen bij een investeringsbeslissing zijn onder andere de toekomstige marktperspectieven, de locatie van een bedrijf en de mogelijkheid om de benodigde vergunningen te krijgen. Dit is voor elke ondernemer verschillend. Hoewel deze markt kleiner zal worden, verwacht het kabinet dat er de komende jaren een markt voor kooieieren zal blijven, met name voor afzet naar de eiproductenindustrie.

Het lid vraagt daarnaast hoe het kan het dat in Zweden in 1988 al een verbod uitgevaardigd werd op het houden van hennen in kooien met een overgangsperiode van tien jaar en het ons anno 2011 nog niet is gelukt.

Zweden heeft in 1988 eenzijdig een verbod op de legbatterij ingesteld. Mede vanwege de wisselende ervaringen destijds met alternatieve huisvestingsystemen heeft Zweden in 1997 de wetgeving zodanig aangepast dat ook verrijkte kooien zijn toegestaan. In Zweden werd op 1 januari 2011 circa 40% van de legkippen in verrijkte kooien gehouden.

Kan de regering aangeven hoeveel legkippen er in Nederland tussen 2017 en 2021 nog in deze verrijkte kooien zullen worden gehouden?

De overgangstermijn is van toepassing op 30 bestaande bedrijven waar in totaal 1,7 miljoen legkippen worden gehouden. Als eerder gemeld is dat circa 5% van het aantal legkippen in Nederland.

Het lid van de PvdD-fractie vraagt of bekend is hoeveel antibiotica er in dit soort kooisystemen wordt gebruikt en in hoeverre dit bijdraagt aan de vorming van resistente bacteriën.

Er zijn geen officiële gegevens over het gebruik van antibiotica in de legpluimveesector en bij legkippen in kooihuisvesting. De verwachting is dat het gebruik op legpluimveebedrijven laag is ten opzichte van andere sectoren. Vanwege de wachttermijnen, die gelden voor het gebruik van antibiotica, kunnen eieren na toediening van antibiotica niet afgezet

¹ Richtlijn nr. 1999/74/EG van de Raad van de Europese Unie van 19 juli 1999 tot vaststelling van minimumnormen voor de bescherming van legkippen (PbEG L 203).

worden. Dit heeft grote economische gevolgen en is een grote prikkel om het antibioticagebruik laag te houden. Het bedrijfsleven is voornemens om per 1 januari 2012 zelf een registratie in te voeren van het gebruik van antibiotica op legpluimveebedrijven om meer zicht te krijgen op het gebruik in deze sector. Hiervoor is de Verordening registratie en verantwoording antibioticagebruik pluimveesector (PPE) 2011 uitgebreid met legpluimvee. Dergelijke nieuwe voorschriften worden ook in IKB EI opgenomen.

Investerings in de sector en voorlichting consumenten

Ten aanzien van de overgangstermijn voor de verrijkte kooi vraagt het lid van de PvdD-fractie hoe deze recht doet aan de ondernemers die investeren in échte systeemdoorbraken.

De regering ziet geen nadelige gevolgen van het stellen van een overgangstermijn voor bedrijven met verrijkte kooien in relatie tot systeemdoorbraken, omdat de markten voor kooieieren en eieren uit nieuwe huisvestingssystemen sterk verschillen.

Het lid van de PvdD-fractie vraagt vervolgens wat er gebeurt met de eieren uit dit te verbieden systeem.

De Europese handelsnormen voor eieren¹ bepalen dat kooieieren die geproduceerd zijn in de verrijkte kooi in het nationale en intracommunautaire handelsverkeer mogen worden gebracht. Na het in werking treden van het verbod op de verrijkte kooi in Nederland blijft deze mogelijkheid bestaan voor de eieren van de 30 bedrijven die onder het overgangsregime vallen.

Het lid van de fractie van de PvdD vraagt hoe de regering de Nederlandse consument gaat voorlichten over het in omloop blijven van deze legbatterij-eieren en of er melding wordt gemaakt op producten waar deze eieren in worden verwerkt, dat hier sprake is van eieren uit een productiesysteem, dat we in Nederland eigenlijk willen verbieden.

De regering geeft uitvoering aan een motie van de Tweede Kamer om een overgangsregime in te stellen voor bestaande bedrijven met verrijkte kooien. Conform de Europese handelsnormen voor eieren blijft de afzet van eieren uit verrijkte kooien toegestaan. Er worden dan ook geen specifieke voorlichtingsacties richting de consument ondernomen. Voor de volledigheid wordt opgemerkt dat het hier niet gaat om eieren uit de legbatterijen, maar om eieren uit verrijkte kooien.

De PvdD ziet graag dat Nederland geen volger is, maar een trendsetter. Daarin past een toekomstgerichte stap richting een legbatterijvrije pluimveesector.

Het lid van de PvdD-fractie wil daarom weten op welke termijn de regering voornemens is een fundamentele systeemverandering in de pluimveehouderij af te dwingen, zodat alle dieren gehouden kunnen worden zonder dat zij fysieke ingrepen hoeven te doorstaan.

In juli van dit jaar is besloten de vrijstelling voor het verbod op ingrepen bij pluimvee met 10 jaar te verlengen. Uit een rapport dat is opgesteld op verzoek van de Stuurgroep Ingrepen bij Pluimvee is namelijk gebleken dat er meer tijd nodig is voor onderzoek naar effectieve maatregelen op de primaire bedrijven en in de fokkerij. De voortgang van het terugdringen van de noodzaak van de ingrepen wordt elke 2,5 jaar geëvalueerd.

---

¹ Verordening (EG) nr. 589/2008 van de Commissie van de Europese Gemeenschappen van 23 juni 2008 tot vaststelling van bepalingen ter uitvoering van Verordening (EG) nr. 1234/2007 van de Raad wat betreft de handelsnormen voor eieren (PbEU L 163).

Hiervoor zij verwezen naar de brief van 13 juli 2011 (Kamerstukken II, 2010/11, 28 286, nr. 521).

De regering verwijst verder naar de Toekomstvisie duurzame veehouderij die op 23 november jl. als reactie op het rapport met betrekking tot de maatschappelijke dialoog over schaalgrootte en de toekomst van de veehouderij (Kamerstukken II 2011/12, 28 973, nr. 85).

De staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie,
H. Bleker